

Іващенко О.А.,
*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЗЕЛЕНЕ ЗРОСТАННЯ», «СТАЛИЙ РОЗВИТОК» І «ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА»: ВІД КОЛІЗІЇ ДО КОНСЕНСУСУ

Попри відсутність в літературі консенсусу щодо чіткого однозначного визначення категорії «зелене зростання», як правило, вона інтерпретується здебільшого як економічне зростання, яке є екологічно стабільним, і вважається важливою стратегією для досягнення сталого розвитку. Зелене зростання є не лише нормативним ідеалом, але й містить у собі вимогу щодо захисту навколишнього середовища, яка, щонайменше, має бути сумісною з економічним зростанням.

«Зелене зростання» ідейно та ідеологічно відповідає концепту «сталого розвитку», який ще у 1987 році у Звіті Брундтланд [1, с.24; 2-4] визначався як розвиток, який відповідає потребам сучасності, не посягаючи на здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. Окрім економічного розвитку (економічний принцип), у звіті підкреслюється здатність навколишнього середовища задовольнити теперішні та майбутні потреби (екологічний принцип) та потреби найбідніших верств населення (соціальний принцип). В академічних дискусіях про стійкий розвиток, слабка стабільність вимагає, щоб сукупний капітал, який складається з природного капіталу, фізичного капіталу та людського капіталу, не зменшувався, тоді як сильна стійкість вимагає, щоб вартість природного капіталу (наприклад, корисних копалин, рибальства, екосистеми) не змінювалась [5].

За підходом ОЕСР, «зелене зростання» передбачає сприяння економічному зростанню і розвитку природних активів, які забезпечують економіку ресурсами та екологічних послуг, на які спирається наше благополуччя. Відтак визначення ОЕСР поняття екологічного зростання підкреслює окремі принципи сталого розвитку, не акцентуючи при цьому на соціальних підвалинах сталого розвитку. Тому не дивно, що ОЕСР наголошує: «зелене зростання» не було задумано як альтернатива сталому розвитку, а скоріше його слід розглядати як його важливу складову. Відтак воно є більш вузьким за змістовним наповненням, що передбачає оперативну політичну програму, яка може допомогти досягти конкретного, помітного прогресу на рівні взаємозв'язку між економікою та навколишнім середовищем.

Світовий банк вважає, що «зелене зростання» може розглядатися як економічне зростання, яке є: екологічно сталим; таким, що ефективно використовує природні ресурси; екологічно нейтральним, тобто таким, що

мінімізує забруднення та вплив на навколишнє середовище; таким, що запобігає фізичним катастрофам [6]. Як і ОЕСР, Світовий Банк також не включає соціальні принципи у запропоноване ним поняття «зеленого зростання», наголошуючи при тому, що «зелене зростання не замінює всеосяжне зелене зростання, і що лише останнє є шляхом до сталого розвитку» [6]. Прикметно, що зелене зростання, що визначається як екологічно стійке економічне зростання, не може бути корисним у ліквідації цілого ряду глобальних проблем, зокрема, проблем бідності, голоду, нерівності. Наприклад, ліквідація субсидій на пальне широко розглядається як екологічно сприятлива, безпрограшна політика, проте вона негативно впливає на загострення проблеми асиметрії доходів у випадку відсутності механізму фінансової чи податкової компенсації [7].

ЮНЕП замість зеленого зростання використовує термін «зелена економіка», і слід визнати, що дане визначення є набагато ширшим, ніж за підходом ОЕСР та Світового банку: в обов'язок зеленій економіці поставлено сприяти поліпшенню добробуту людей та встановленню соціальної справедливості шляхом зменшення екологічних ризиків та екологічного сліду. Відтак детермінантами зеленої економіки виступають низький рівень викидів вуглецю, ефективний та соціально-інклюзивний розвиток. Шлях розвитку повинен підтримувати, розширювати і, де це необхідно, відновлювати природний капітал як критичний економічний актив та як джерело суспільних переваг. Це особливо важливо для бідних людей, життєдіяльність та безпека яких залежать від природи. Головною метою переходу до зеленої економіки є забезпечення економічного зростання та притоку інвестицій, одночасно підвищуючи якість навколишнього середовища та соціальну інтеграцію. Заява про те, що слід «підтримувати, посилювати та, у разі необхідності, відновлювати природний капітал», підкреслює сильну версію сталого розвитку, тоді як посилення на «соціально-інтегрований» капітал визнає соціальний стійкий елемент сталого розвитку. Для ЮНЕП «рух до зеленої економіки має стати стратегічною програмою економічної політики для досягнення сталого розвитку» [8-9].

«Низький вміст вуглецю» чітко згадується у визначенні екологічно чистої економіки ЮНЕП, але не в визначеннях «зеленого зростання» ОЕСР та Світового банку. Однак, як ОЕСР, так і Світовий банк заявляють, що зміна клімату є ключовою частиною екологічної стійкості, а рух в бік зменшення рівня викидів вуглецю є частиною програми зеленого зростання. Низький вміст вуглецю більше згадується у звітах про зелене зростання Економічної і соціальної комісії для Азії і Тихого океану (UNESCAP) та Міжнародного агентства по співробітництву Республіки Корея (KOICA), Азіатського банку розвитку (англ. ADB, укр. АБР) та Інституту азійського банку розвитку (англ. ADBI, укр. ІАБР) [10-12]. У зазначених звітах використовується термін «низьковуглецеве зелене» зростання замість «зеленого зростання». Наприклад, АБР та ІАБР стверджують, що «зелена економіка з низьким рівнем викидів вуглецю — це шлях до розвитку, який відокремлює економічне зростання від викидів вуглекислого газу, забруднення та використання ресурсів та сприяє зростанню через створення нових екологічно чистих продуктів, галузей та

бізнес-моделей, що також покращують якість життя. Таким чином, екологічне зростання з низьким рівнем вуглецю спричиняє: (1) використання менших обсягів енергії, підвищення ефективності використання ресурсів та перехід на низьковуглецеві джерела енергії; (2) захист та сприяння сталому використанню природних ресурсів; (3) розробку та розповсюдження низько вуглецевих технологій та бізнес-моделей для покращення місцевої економіки; (4) впровадження політики та стимулів, що перешкоджають застосуванню вуглецевих технологій.

Хоча ОЕСР, ЮНЕП, Світовий банк та інші міжнародні організації по-різному визначають зелене зростання, всі вони, здається, розглядають зелене зростання як важливу стратегію досягнення сталого розвитку. Для того, щоб зелене зростання було життєво важливою стратегією, воно повинно бути щонайменше здійсненним: у звіті Світового банку зазначається, що екологічне зростання є необхідним, ефективним, і доступним; у доповіді ОЕСР зазначається, що зелене зростання має потенціал для вирішення економічних та екологічних проблем та відкриття нових джерел зростання за допомогою ряду механізмів; ОЕСР підкреслює, що прийнятий компроміс між захистом навколишнього середовища та економічним зростанням послаблюється або взагалі усувається, коли економічне зростання представлено новими заходами, які більшою мірою враховують добробут замість звичайного ВВП, а також, коли політика оцінюється протягом більш тривалого періоду часу.

У звіті ЮНЕП посилюються претензії щодо зеленого зростання. Це, як поширений міф, означає думку про те, що існує неминучий компроміс між екологічною стійкістю та економічним прогресом, і стверджується, що екологізація економіки не повинна бути поштовхом до зростання. Навпаки, озеленення економік має потенціал бути новим двигуном росту, чистим генератором гідних робочих місць та важливою стратегією усунення постійної бідності. Проте в доповіді ЮНЕП говориться лише про те, що політика зеленої економіки може забезпечувати більше зростання, аніж традиційні політики зростання, якщо її результати аналізуються у довгостроковій перспективі. Ключовим елементом доповіді ЮНЕП є глобальна модель, яка передбачає, що інвестування в розмірі двох відсотків світового ВВП у природний капітал та ефективність використання енергії і ресурсів у порівнянні із звичайними інвестиціями призведе до зменшення темпів зростання ВВП у короткостроковій та середньостроковій перспективі, проте таке зростання пришвидшиться в довгостроковій перспективі (близько десяти років). Зростання ВВП за сценарієм моделі «звичайний бізнес» є повільнішим у довгостроковій перспективі через виснаження природних ресурсів, що призводить до зниження якості ґрунтів, підвищеної вологості та підвищення цін на органічне паливо.

Зелене зростання є політично привабливим терміном, оскільки він одночасно говорить про два головні виклики, з якими стикається світ: економічне зростання, необхідне для покращення рівня життя зростаючої кількості населення в світі, та заходи, необхідні для вирішення питань екологічної стійкості та зміни клімату. При цьому концепція «зеленого зростання» може розглядатись і

як спроба перенести дискурс щодо навколишнього середовища з негативного та політично непривабливого фокусу про витрати на охорону навколишнього середовища та пом'якшення наслідків зміни клімату на щось більш позитивне. Наприклад, Р.Констанца з групою дослідників пишуть, що «зелене зростання» дозволяє захищати навколишнє середовище, а відтак має інтерпретуватись в категоріях «можливостей та винагород», а не «дороговартісного обмеження» [13]. При цьому вони акцентують дослідницький ракурс на тому, що існує нагальна потреба в переорієнтації бачення сталого розвитку на реалізацію стратегій та визначення позитивного порядку денного для інтеграції трьох основних напрямів сталого розвитку – економічного зростання, охорони навколишнього середовища та соціальної інтеграції – прагнучи розвинути синергію, а не концентруючи увагу на поточних компромісах [14; 15] та намаганнях їх збалансувати. Ми не можемо не зазначити, що деякі міжнародні організації, які підтримують політику зеленого зростання, самі визнають, що існує мало систематичних доказів зеленого зростання. Наприклад, при вирішенні питання про те, чи дійсно можливо збільшити зростання за умов зеленої економіки, UNESCAP та KOICA [10] заявляють, що «зелене зростання» – це досить нова концепція, яка не має десятиріччя емпіричних досліджень для її підтримки; до сьогодні існують обмежені приклади, що переважно стосуються промислово розвинених країн. Глобальний інститут зеленого зростання на своєму веб-сайті також підтверджує, що спостерігається відсутність практичного досвіду у плануванні та реалізації стратегій зеленого зростання, а також у отриманні продемонстрованих результатів. Відтак слід констатувати, що досі не існує переконливої економічної теорії та стратегічної програми, яка б пояснювала основи зеленого зростання та керувала його реалізацією.

Список використаних джерел:

1. Резнікова Н. В. Глобальні і регіональні екологічні проблеми. Київ: Вістка, 2016. 324 с.
2. Резнікова Н. В. Виклики міжнародному регулюванню у фокусі глобальних проблем. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 323-326.
3. Reznikova N. Ecological imperatives for extension of globalization processes: problem of economic security. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 21. С. 23-26.
4. Іващенко О.А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 289-291.
5. OECD. Towards Green Growth: Monitoring Progress. OECD Indicators. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/48224574.pdf>
6. Toman M. "Green Growth": An Exploratory Review. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/9354?show=full>

7. Reznikova N., Ivaschenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 24-31.
8. Melnyk T., Reznikova N., Ivashchenko O. Problems of statistical study of “green economics” and green growth potentials in the sustainable development context. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6 (3). P. 87-98.
9. UNEP. Towards a Green Economy – Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. URL: www.unep.org/greeneconomy
10. UNESCAP, KOICA. Low Carbon Green Growth Roadmap for Asia and the Pacific. URL: <http://www.unescap.org/esd/environment/lcgg/>
11. UNESCAP, ADB, UNEP. Green Growth, Resources and Resilience. URL: <http://www.unescap.org/publications/detail.asp?id=1484>
12. UNEMG. Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy. URL: <http://www.unemg.org/Portals/24182/Documents/IMG/GreenEconomy/report/Green Economy-Full.pdf>
13. Costanza R., Alperovitz G., Daly H., Farley J., Fraco C., Jackson T., Kuiszewski I., Schor J., Victor P. Building a Sustainable and Desirable Economy-in-Society-in-Nature. URL: http://www.un.org/esa/dsd/dsd_sd21st/21_pdf/Building_a_Sustainable_and_Desirable_Economy-in-Society-in-Nature.pdf
14. Резнікова Н.В. Консолідаційний потенціал «зеленої економіки» як запорука реалізації Цілей сталого розвитку. *Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 грудня 2020 р.). Київ: Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 2020. С. 82-86.
15. Reznikova N., Zvarych R., Zvarych I., Shnyrkov O. Global circular e-chain in overcoming the global waste. *Procedia Environmental Science, Engineering and Management*. 2019. Vol. 6 (4). P. 641-647.

Ільїна А.С.,
 студентка освітнього рівня «магістр»,
 освітньо-професійна програма «Менеджмент зовнішньоекономічної
 діяльності»,
 Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Кондитерські вироби є традиційною продукцією для споживачів в усьому світі і ринки кондитерських виробів є досить зрілими і насиченими. Тому, потужні компанії для утримання своїх позицій на ринку постійно розширюють асортимент, покращують якість та впроваджують інноваційні продукти з